۲۴ چهارمضراب
از
استاد ابوالحسن صبا

تدوین، آوانویسی و اجرا برای ساز نی
سیامک جهانگیری

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور
تهران ۱۳۹۵

فهرست

پیشگفتار ۷
توضیحات ۸
۱. چهارمضراب اول شور ۱۲
۲. چهارمضراب دوم شور ۱۵
۳. چهارمضراب اول ابوعطا ۱۹
۴. چهارمضراب دوم ابوعطا ۲۱
۵. چهارمضراب سوم ابوعطا ۲۳
۶. چهارمضراب حجاز ابوعطا ۲۵
۷. چهارمضراب اول بیات ترک ۲۷
۸. چهارمضراب دوم بیات ترک ۲۹
۹. چهارمضراب سوم بیات ترک ۳۱
۱۰. چهارمضراب اول افشاری ۳۳
۱۱. چهارمضراب دوم افشاری ۳۶
۱۲. چهارمضراب دشتی ۳۷
۱۳. چهارمضراب نوا ۳۹
۱۴. چهارمضراب اول همایون ۴۱
۱۵. چهارمضراب دوم همایون ۴۳
۱۶. چهارمضراب اول اصفهان ۴۵
۱۷. چهارمضراب دوم اصفهان ۴۷
۱۸. چهارمضراب سه‌گاه ۴۹
۱۹. چهارمضراب مخالف سه‌گاه ۵۱
۲۰. چهارمضراب چهارگاه ۵۳
۲۱. چهارمضراب منصوری (چهارگاه) ۵۵
۲۲. چهارمضراب اول ماهور ۵۷
۲۳. چهارمضراب دوم ماهور ۶۰
۲۴. چهارمضراب راست‌پنجگاه ۶۱

پیشگفتار

ابوالحسن صبا (۱۲۸۱–۱۳۳۶) یکی از برجسته‌ترین چهره‌های موسیقی ایرانی است. او در خانواده‌ای اهل موسیقی و ادب در تهران متولد شد. پدرش کمال‌السلطنه، پزشک و ادیب بود و سه‌تار می‌نواخت و نخستین استاد صبا بود. صبا فراگیری موسیقی و سازهای مختلف را نزد استادان زمان خود به قرار زیر آموخت:

تار و سه‌تار: میرزا عبدالله، درویش‌خان و علینقی وزیری
ویلن: حسین هنگ‌آفرین
کمانچه: حسین اسماعیل‌زاده
سنتور: علی‌اکبر شاهی
نی: اکبرخان
ضرب: حاجی‌خان

صبا در جوانی به مدرسه‌ی کمال‌الملک رفت و نقاشی و رشته‌هایی چون نجاری، ریخته‌گری، معرق و خاتم را آموخت. او سوای تربیت شاگردان بسیار، آثار فراوانی در زمینه‌ی اجرا و نیز تألیفات موسیقی دارد. از جمله کتاب‌های آموزشی وی می‌توان به مجموعه‌ی دوره‌ی اول، دوم و سومِ ویلن، دوره‌ی اول تا چهارمِ سنتور، و دوره‌ی اولِ سه‌تار اشاره کرد. این استاد بزرگ که قطعات بسیاری را درَ دستگاه‌ها و آوازهای مختلفَ تصنیف نموده، تمام طول عمر پربار خود را صرف آموزش و اجرای موسیقی کرد و سرانجام به دلیل ناراحتی قلبی در سن پنجاه و پنج سالگی دیده از جهان فروبست.

***

فُرم چهارمضراب به دلیل داشتن پایه‌های ریتمیک بیشتر برای سازهای مضرابی متداول است اما در آثار استاد صبا وجود ملودی‌های ناب بر بستر این پایه‌های ریتمیک و فضای ملودی‌محور، باعث می‌شود ضربی‌ها و چهارمضراب‌های او برای تمامی سازها قابل اجرا باشد. در این مجموعه، با توجه به این ویژگی و با در نظر گرفتن خصلت‌های صوتی و تکنیکی ساز نی، در بازنویسیِ این فضای ملودی‌محور تأکید شده و مجموعه‌ی حاضر در قالب کتاب و سی‌دی، به عنوان یک اثر اجرایی ـ آموزشی برای نی‌نوازان تدوین شده است.

اجرای این مجموعه را به روح بزرگ و هنر والای استاد هنرمند ابوالحسن صبا تقدیم می‌کنم.

سیامک جهانگیری
پاییز ۱۳۹۵

توضیحات

۱. تمام قطعات با نی چوبیِ ساختِ اینجانب (نی Do = Si♭) اجرا و ضبط شده‌اند.

۲. تُندا (تمپو)ی برخی چهارمضراب‌ها از اصل نت‌نگاری در سه دوره کتابِ استاد صبا، کمی تندتر و یا کندتر نوشته و اجرا شده‌اند.

۳. بعضی قطعات نسبت به آوانگاریِ اصلی انتقال داده‌شده‌اند تا در اجرا برای ساز نی در پرده‌گیری‌های راست‌کوک و چپ‌کوک دارای تنوع اجرا و انگشت‌گذاری باشند.

۴. گذاشتن عدد ۱ و ۲ در بالای تکرارها به معنی اجرای جمله یک‌بار با صدای بم (۱) و بار دیگر با صدای اوج (۲) است.

۵. در چهارمضراب نوا (خط سوم، میزان سوم) نت سی‌بکار، به لحاظ مایگی، باید سی‌کرن نوشته و اجرا شود. از آنجا که این نغمه در گستره‌ی صوتی صدای اول و دوم ساز نی وجود ندارد و عملاً نتِ سی‌بکار را با کمتر دمیدن از نت دو، به صورت گذر اجرا می‌کنیم، در نگارشَ نیز سی‌بکار نوشته می‌شود اما از نظر مایه‌شناسی، این نغمه سی‌کرن است.